

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Булатова О.В., проректор з наукової роботи, к.е.н., професор кафедри міжнародної економіки, Маріупольський державний університет

Еволюція міжнародного розподілу праці привела до розвитку економічної інтеграції, напрямки якої (глобальний і регіональний) є наслідком інтернаціоналізації і транснаціоналізації. Дані процеси в світовій економіці викликані, з одного боку, активною діяльністю ТНК, а з іншого – економічним зближенням держав в територіально-просторовому аспекті. У наслідок чого основні види економічної діяльності (виробництво, споживання, управління, обмін товарів), а також їх складові (капітал, праця, сировина, управління, інформація, технології, ринки) організуються в глобальному масштабі, що поєднує економічних агентів [3]. В свою чергу регіоналізація змінює просторову конфігурацію цих складових, в наслідок чого світове господарство стає вже не простою сукупністю всіх країн світу, а визначається як єдина система, в якій взаємодіють національні і регіональні сектори [4].

Дослідженню особливостей формування та розвитку регіоналізації в контексті глобального розвитку присвячено значне місце в економічних дослідженнях як вітчизняних, так і іноземних вчених-економістів [2]. Посилення та поглиблення процесів глобалізації, поява якісно нових її ознак призвели до появи з кінця 1980-х років нової хвилі регіоналізації світового господарства, в розвитку якої відбуваються не тільки кількісні, а й якісні зміни, пов'язані з диверсифікацією організаційних форм і моделей інтеграційних процесів.

Регіональні інтеграційні об'єднання перетворились в один з основних структуроформуючих факторів розвитку світового господарства. Оскільки процеси регіоналізації не тільки посилюються в сучасній світовій практиці, а й набувають якісно нових ознак, роль і значення регіональної компоненти у глобальних інтеграційних процесах і її вплив на формування єдиного глобального простору потребує подальшого дослідження.

Метою статті є визначення місця і ролі тріади міжнародних регіонів – європейського, північноамериканського та азійсько-тихоокеанського – в сучасній системі світового господарства.

Темпи приросту світової торгівлі постійно випереджають темпи приросту світового ВВП, що є свідченням постійного поглиблення процесів інтернаціоналізації. Саме зміни, що відбуваються в економічній сфері (міжнародних товарообмінних процесах, розвитку фінансової сфери), науковці стали характеризувати як глобальні. Сприяють цьому досить високі темпи розвитку лібералізації міжнародних економічних відносин. Якщо у 1950-х роках відкритість світової торгівлі складала в середньому по групі промислово розвинутих країн 23,3% [6], то в 2000-роках в цілому по всій світовій економіці цей показник становив вже 55,5%, в тому числі у 2009 р. він склав 54,0%, що на 16% менш ніж у попередньому році, коли показник відкритості в світі досяг найвищого показника за весь період статистичних спостережень – 65,5%.

У процесі розвитку глобалізації концепції вільної торгівлі суттєво розширюється на сфері торгівлі не лише товарами, а й послугами, технологіями, знаннями та іншою інноваційною продукцією, яка безпосередньо пов'язана з науково-технічним розвитком і сприяє поглибленню глобалізаційних процесів в цілому. Рис.1. наочно демонструє стрімке зростання показника відкритості світового господарства одночасно зі збереженням тенденції випереджаючих темпів зростання світової торгівлі відносно світового ВВП. Динаміка щорічних темпів зростання світової торгівлі та ВВП перетерпіла значних змін під впливом глобальної кризи 2008-2009 років – найбільш потужною за останні п'ятдесят років [12]. Слід зазначити, що падіння обсягів міжнародної торгівлі та виробництва наприкінці 2009 року уповільнилось, однак тенденції першої половини 2010 року вказували на недостатні темпи їх зростання, в наслідок чого протягом всього року відновити до кризові показники обсягів виробництва і міжнародного продажу не вдалось.

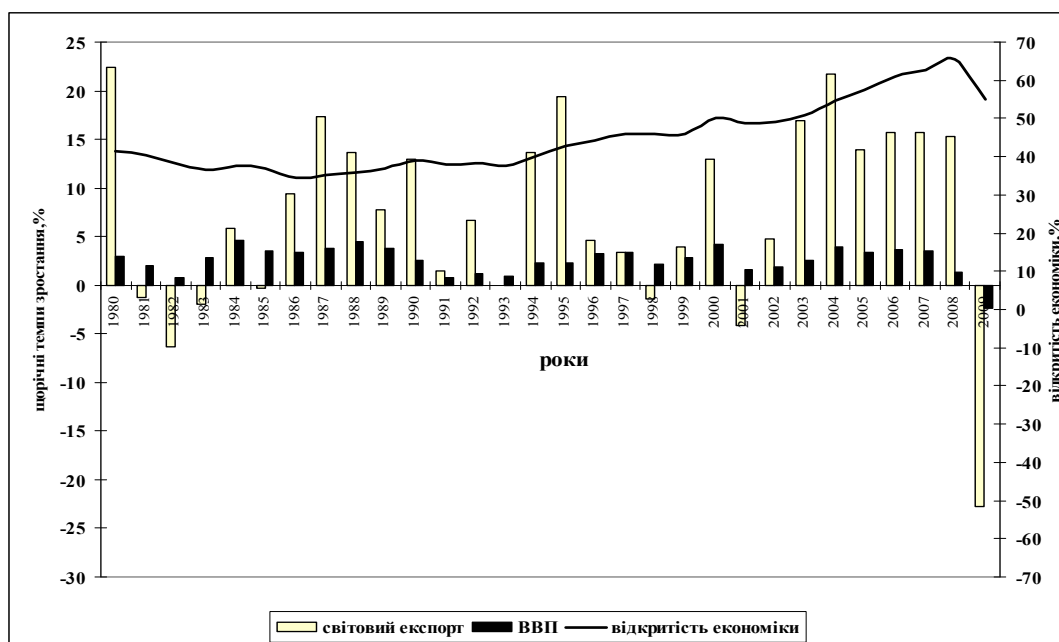

Рис. 1. Динаміка щорічних темпів зростання світового експорту та ВВП

Розвиток регіоналізації став іманентною рисою функціонування сучасного світового господарства, що пов'язано зі зміцненням позицій в світовій архітектурі інтеграційних об'єднань, з одного боку, а з іншого – зі зростанням ролі регіональних угод в розвитку міжнародної економічної діяльності. Країни світу залучаються до глобалізаційних процесів через інтенсифікацію своїх зовнішньоекономічних зв'язків з одним з регіонів, що формують сучасну *тріаду міжнародних регіонів*: європейський, північноамериканський та азійсько-тихоокеанський. Формування зазначених регіонів стало наслідком міждержавної економічної взаємодії, яка, як правило, була зосереджена в певних територіальних межах, і поступово стала впливати на формування певних просторових сегментів в структурі світового господарства. Критеріями виділення подібних сегментів стали: схильність до внутрірегіональної взаємодії, її комплексність, масштаби та тривалість не тільки економічних стосунків, а й політико-правових, гуманітарних тощо.

За останні тридцять років вплив регіонів тріади (європейського, північноамериканського та азійсько-тихоокеанського) на розвиток торговельно-економічних відносин тільки посилювався. Їх питома вага у загальносвітовому експорті товарів та послуг зростає майже на 10% (з 75,3% у 1980 році до 82,5% у 2009 році), у імпорті, відповідно на 5,6% (з 78,7% до 83,1%).

Таблиця 1.

Питома вага регіонів тріади світової економіки у міжнародній торгівлі товарами та послугами, %

Регіон тріади	Напрямок міжнародної торгівлі	рік			
		1980	1990	2000	2009
Європейський регіон	експорт	43,7	45,5	39,0	38,5
	імпорт	45,0	44,6	38,3	37,5
Північноамериканський регіон	експорт	15,3	17,1	19,7	13,8
	імпорт	15,9	18,8	24,1	16,8
Азійсько-тихоокеанський регіон	експорт	16,3	22,2	27,7	30,2
	імпорт	17,8	21,9	25,8	28,8

Сучасні міжнародні торговельні відносини розвиваються в межах регіонів світу більш, ніж міжрегіональні торговельні зв'язки. При цьому важливою особливістю цього процесу є те, що зростання внутрірегіональної торгівлі між країнами-сусідами не обмежується тільки високо розвинутими країнами, для яких цей напрям торговельного обміну є свідченням поглиблення внутрігалузової спеціалізації і кооперування. Для країн, що розвиваються, розвиток внутрірегіональної торгівлі забезпечує реалізацію їхньої продукції, яка поки що не

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

конкурентоспроможна на більш розвинутих (і, відповідно, більш насичених ринках). Крім того, розвиток внутрірегіональної торгівлі стимулює і поширення інституційних структур ТНК, які через внутріфірмовий обмін збільшують обсяги також й внутрірегіональної торгівлі. За результатами 2009 року на торгівлю в межах Європи припадало 72% від загальноєвропейської торгівлі, понад половини азійського експорту залишилось в країнах Азії, для Північної Америки цей показник склав 48% [8].

Якісні зміни, що відбуваються у регіональних торговельних потоках, створюють основу для сталого розвитку, оскільки відбувається переорієнтація на торгівлю готовою продукцією, обмін якою є більш сталим і, відповідно, менш вразливим з боку цінових шоків нециклічного характеру. Це стосується не тільки розвинутих країн світу, де продукція переробної промисловості домінує в товарній структурі експорту. З 12178 млрд.дол світового товарного експорту 68,6% припадає саме на продукцію цієї галузі, в тому числі в країнах Північної Америки – 70,5%, ЄС – 77,3%. В цьому ж напрямі поступово змінюють товарну структуру і країни, що розвиваються, та з перехідною економікою. Якщо в середньому в світі щорічні темпи зростання групи товарів, що відносяться до продукції переробної галузі, протягом 2000-2009 років становило 7%, то в країнах Близького Сходу він склав 13%, з перехідною економікою 11%, азійських країнах 8%. І сьогодні питома вага продукції переробної галузі в азійських країнах становить 79,7%. Конкурентоспроможна продукція переробної галузі є основою для модернізації інших галузей національних економік, в тому числі і для використання досягнень світового господарства.

Якісні та кількісні зміни, які відбуваються на світовому фінансовому ринку, свідчать про фінансову глобалізацію, у розвитку якої найбільш впливовими залишаються також країни тріади. З 8625,2 млрд.дол. міжнародних резервів світу (включаючи золото) на долю країн тріади станом на початок 2010 року припадає 6329,7 млрд.дол. (або 73,4%). За останні тридцять років відбувся суттєвий перерозподіл резервів в середині самої тріади: якщо в 1970 році на долю азійсько-тихоокеанського регіону припадало 18,4% всіх запасів країн тріади в цілому (або 14,7% загальносвітових), то вже на початок 2010 року їх питома вага по групі зросла до 85,0% (62,4% загальносвітових резервів). Домінують країни тріади і у інвестиційних процесах. На їх долю припадає 71,4% прямого іноземного інвестування і 84,4 прямого закордонного інвестування (на початок 2010 року) [5].

Таблиця 2.

Питома вага регіонів тріади світової економіки у прямому інвестуванні і міжнародних резервах (включаючи золото),%

Регіон тріади	Прямі інвестиції і резерви	рік			
		1980	1990	2000	2009
Європейський регіон	<i>прямі іноземні інвестиції</i>	39,4	46,9	49,8	32,5
	<i>прямі закордонні інвестиції</i>	42,5	54,1	66,0	35,3
	<i>міжнародні резерви</i>	43,7	42,1	39,2	18,5
Північноамериканський регіон	<i>прямі іноземні інвестиції</i>	45,9	28,2	28,5	14,5
	<i>прямі закордонні інвестиції</i>	45,3	15,1	15,2	26,7
	<i>міжнародні резерви</i>	21,4	7,5	11,6	6,7
Азійсько-тихоокеанський регіон	<i>прямі іноземні інвестиції</i>	11,8	16,3	12,7	24,4
	<i>прямі закордонні інвестиції</i>	6,8	27,3	9,8	22,4
	<i>міжнародні резерви</i>	14,7	18,6	32,5	45,4

Експорт капіталу у вигляді прямих іноземних інвестицій в цілому по світовому господарстві зростає в 1,5 рази швидше, ніж експорт товарів та послуг: за 1990 - 2009 роки обсяг прямих іноземних інвестицій зріс в 5,4 рази (з 207,7 млрд.дол. до 1114,2 млрд.дол.), в той час як експорт товарів та послуг за цей же період в 3,7 рази (з 4310,6 млрд.дол. до 15533,6 млрд.дол.), що дозволяє стверджувати про посилення ролі міжнародної міграції капіталу у розвитку процесу глобалізації.

В регіональному розподілі прямого інвестування спостерігається зростання за останні три роки більш ніж в 1,5 рази питомої ваги країн, що розвиваються (з 26,9% до 42,9%) в загальносвітовому обсязі прямого інвестування. В свою чергу, серед країн, що розвиваються, домінують країни Південно-Східної Азії, на їх долю припадає п'ята частина всього обсягу інвестування в світі. Незважаючи на негативний вплив світової економічної кризи, в наслідок якої притік прямого іноземного інвестування в країни, що розвиваються, та з перехідною економікою у 2009 році скоротився майже на третину (з 630 млрд.дол. у 2008 році до 478 млрд.дол. в 2009 році). Однак цей спад виявився меншим порівняно зі скороченням притоку іноземного інвестування по групі країн з

розвинутою економікою, де падіння становило майже вдвічі (з 1018 млрд.дол. до 566 млрд.дол. відповідно) [13]. Така динаміка може стати свідченням більш сталої реакції на кризові шоки, хоча залучення до міжнародних інвестиційних процесів країн, що розвиваються та з перехідною економікою в регіональному розрізі є вкрай нерівномірним.

Найбільш динамічно з точки зору іноземного інвестування (і по притоку, і по відтоку інвестицій) розвивався регіон Південно-східної Азії, куди було залучено майже половину всіх інвестицій (48,7%), які припадають на групу країн, що розвиваються. Домінує цей регіон і за обсягами інвестування з боку внутрірегіональних інвесторів – 66,8% від загального обсягу закордонних іноземних інвестицій за результатами 2009 року забезпечив саме цей регіон серед групи країн, що розвиваються. Розширення внутрірегіонального інвестування грає важливу роль у поступовій модернізації економік країн регіону, які знаходяться на різному рівні розвитку, серед яких провідні позиції займає Китай, економічне піднесення якого стає локомотивом розвитку не тільки зазначеного регіону, а й світового господарства в цілому.

У подальшому розвитку регіональних трендів іноземного інвестування експерти ЮНКТАД наголошують, що структурні зрушення будуть посилюватися і пов'язані з поступовим подальшим зростанням обсягів інвестування до сфери послуг та галузей добувної промисловості і сільського господарства одночасно зі зменшенням інвестування до переробної промисловості [13]. Безперечно, у розвитку інвестиційного процесу ще суттєвіше зросте роль країн, що розвиваються, які стали не тільки основними об'єктами інвестувань (з десяти найбільших утримувачів прямих іноземних інвестицій в світі половина – країни, що розвиваються, та перехідною економікою – Китай, Гонконг, Росія, Саудівська Аравія, Індія), а й поширюють свою закордонні інвестиційну діяльність (в першу чергу це стосується Гонконгу, Китаю та Росії). А від так, і подалі буде розвиватися інтернаціоналізація виробництва

Ступінь проникнення глобалізації до окремих сфер економічної діяльності, характер залучення регіоні світу до цього процесу є досить неоднорідним, що констатувати наявність протиріч і конфліктів не скільки між країнами, скільки між тією частиною населення планети, яка залучена до глобалізації (і, відповідно, користується її благами), всіма іншими, хто має обмежений до них доступ. Глобалізація призвела до розширення діспаритетів у сфері зайнятості, прибутків, життєвих стандартах тощо, а від так глобальні процеси будуть й надалі посилювати міграційну активність в світовому господарстві. Хоча з розвитком глобалізації суттєво полегшився міжнародний рух товарів, послуг і капіталу, міграція робочої сили суттєво обмежена нормами міграційних політик, що реалізують конкретні країни. Підтвердженням цього є значно менші темпи зростання міграції населення (порівняно з темпами зростання, наприклад, зовнішньої торгівлі), які щорічно складають близько 3%. В 2010 році обсяг міграцій становить 214 млн. осіб, що вдвічі більше рівня 1980 року, коли цей показник становив 102 млн. [7].

Міжнародна міграція робочої сили сьогодні розвивається, основним чином, за двома основними напрямками: з одного боку, це зростання міграції некваліфікованої робочої сили з малорозвинутих регіонів до основних центрів тріади (в першу чергу це стосується північноамериканського і європейського регіонів), а по друге, це зростання мобільності висококваліфікованої робочої сили у вигляді «відтоку мозків», на який припадає 28% загального обсягу міжнародної міграції головним чином через Атлантику.

Слід зазначити, що напрям міграції, який охоплює дешеву низько кваліфіковану дешеву робочу силу, останніми роками став охоплювати не тільки напрям Південь-Північ. За рахунок суттєвого економічного піднесення окремих країн, що розвиваються, в світовому господарстві також поширюється міграція в напрямку Південь-Південь. На кожний з цих напрямів припадає майже рівна питома вага у загальних обсягах міграції – 33% та 32%, відповідно. Більш селективна міграційна політика з боку розвинутих країн суттєво обмежує рух робочої сили.

Дослідження, які проведено експертами Світового банку, доводять, що територіальний фактор суттєво впливає на розподіл внутрірегіональних та міжрегіональних потоків міграції. Наявність більш розвинутих країн в географічній близькості від країн з меншим рівнем розвитку по суті визначає мейнстрім міжнародної міграції. На країни Латинської Америки на міграцію до високо розвинутих країн (головним чином до США і Канади) припадає 86,8% від загального обсягу, а на внутрірегіональну міграцію лише 13,1%. Для країн Африки на внутрірегіональні переміщення припадає 70,3% всієї міграції. 63,8% від всього обсягу міграції країн Європи та Центральної Азії припадає на внутрірегіональні переміщення, третина потоків спрямована на розвинуті країни. В цілому ж серед міграції робочої сили між країнами, що розвиваються, на долю руху між країнами-

сусідами припадає 78,9% всіх переміщень. Обсяг міграції між країнами, що розвиваються та розвинутими країнами цей показник майже в чотири рази нижче і становить 20,5% [11].

Країни тріади також є основними центрами міграції робочої сили. За оцінками Міжнародної організації труда питома вага робочих мігрантів в Північноамериканському регіоні становить 25,1% від загальної кількості мігрантів світу, в Європейському регіоні – 35,1%, в Азійсько-тихоокеанському, відповідно, 30,7% [7]. З урахуванням нелегальної (нерегульованої) міграції ці показники будуть ще вище – за даними ОЕСР рівень нелегальної міграції становить 3,9% від всього населення в США, до 2,7% в Греції, 1,2% в Швейцарії, 0,9% в Іспанії тощо.

Таким чином, розвиток тріади основних міжнародних регіонів і структурі сучасного світового господарства передбачає поступове зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного переміщення товарів і послуг, капіталів, робочої сили через національні кордони. Національні економіки, спеціалізуючись на певних товарах та послугах, водночас доповнюють одна одну в системі світового господарства. Поряд із зростанням економічного взаємодоповнювання, посиленням зв'язків різних країн, глобалізація сприяє активізації міжрегіональних зв'язків.

Посилення регіональної компоненти глобального інтеграційного розвитку в світі викликано, на наш погляд, декількома причинами: по-перше, найбільший рівень взаємного доповнення різних економік досягається в результаті співробітництва країн, які мають приблизно однаковий рівень добробуту; по-друге, економічні зв'язки багатьох країн зорієнтовані, насамперед, на сусідні держави і регіони; по-третє, регіоналізація дозволяє пом'якшити негативні впливи глобалізації; нарешті, економічний регіоналізм є основою для розвитку інтеграційних процесів.

Розвиток інтернаціоналізації сприяв посиленню глобалізації, однак завершена інтеграція в глобальному аспекті в світовому господарстві ще не спостерігається. Вона відбувається поки що в рамках окремих регіонів. Дослідження аналізу розвитку внутрірегіональних та міжрегіональних економічних зв'язків дозволяє дійти висновку, що формування в рамках сучасної світ-системи центральних просторів, напівпериферійних країн і периферії визначається характером зв'язків, а не географічним розташуванням [1]. В умовах глобалізації регіони є справжніми джерелами економічної енергії [10]. Роль національних держав поступово знижується, а регіональних економік, навпаки, зростає [9]. Джерелом успіху багатонаціональних компаній в умовах жорсткої конкурентної боротьби, що розгортається в країнах (і між країнами) тріади, є тільки глобальний масштаб їхньої діяльності. Інтеграційні об'єднання, які сьогодні існують в світі і які формують основу тріади міжнародних регіонів, знаходяться на різних етапах становлення і розвитку, засновані на використанні різних моделей і форм реалізації, а від так виникає унікальна можливість дослідження регіоналізації в якісному різноманітті, що виникає в умовах глобалізації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI в. / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева / И. Валлерстайн. – М.: Логос, 2003. – 368 с.
2. Иноземцев В.Л. Пределы «догоняющего» развития. – М.: ЗАО «Издательство «Экономка», 2000. – 295с. – (Экономические проблемы на рубеже веков). Albertin G. Regionalism or Multilateralism? A Political Economy Choice. – International Monetary Fund. 2008. – 1-26p. Balassa B. The theory of Economic Integration. – Homewood, Illinois: Richard D. Irvin, 1961. – 304p. Haas E.B., The Obsolescence of Regional Integration Theory // Research Series, Institute of International Studies. Paper no. 25. — Berkeley, California, 1975. Milward, Alan s. Interdependence or Integration & A National Choice, London: Routledge, 1994. – 1-32 Robson P., The Economies of International Integration. — 3rd ed. — London, 1989. - P. 1-4.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана / М. Кастельс. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
4. Ключко В. Глобализация и ее влияние на трансы с переходной экономикой// Экономика Украины. – 2001. - №10. с51-57
5. ЮНКТАД статбаза <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>
6. Colin Hay, David Marsh. Demystifying Globalization. – London: Palgrave Macmillan, 2000. – 210 p.
7. International labour migration. A rights-based approach Geneva, International labour office, 2010.- 303p
8. International trade statistics (2010). – Geneva: WTO publication. - 236p.
9. Ohmae K. The borderless world : power and strategy in the interlinked economy / Kenichi Ohmae. – N.Y.: Harper Business, 1990. xv, 223 p. ; 24 cm.
10. Ohmae K. Triad Power. The Coming Shape of Global Competition. — New York:Free Press, 1985. —

345 p.

11. Ratha, Dilip. South-south migration and remittances/Dilip Ratha and William Shaw. - Washington, D.C.: World Bank working paper; no.102. -55p.
12. World economic outlook (International Monetary Fund). Russian. Перспективы развития мировой экономики – [Washington, D.C.] : Международный Валютный Фонд, 1980- v. ; 28 cm.
13. World Investment Report (2010) Investing in a Low-Carbon Economy. - Geneva: UN Publications Sales and Marketing Office. 2010. - 184p.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается триада основных международных регионов в системе современного мирового хозяйства.

Ключевые слова: региональная экономика, мировое хозяйство, регионализм.

РЕЗЮМЕ

У статті розглянуто тріаду основних міжнародних регіонів в системі сучасного світового господарства.

Ключові слова: регіональна економіка, світове господарство, регіоналізм.

SUMMARY

The article touches upon the triad of main international regions in modern world economy system.

Keywords: regional economy, world economy, regionalism.

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ МАЛОГО І СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

Васильців Т.Г., д.е.н., доц., заступник директора РФ НІСД у м. Львові,

Матолич Т.Б., аспірант Львівської комерційної академії

Важливою передумовою розвитку економіки регіонів України є високий рівень конкурентоспроможності її первинної ланки. Проте зміни соціально-психологічних, організаційно-професійних, ресурсних, фінансово-економічних умов започаткування та здійснення підприємницької діяльності не підкріплені адекватним інституційним базисом призвели до утворення недостатньо сприятливого економіко-правового середовища підприємництва з високим рівнем не лише виробничих, але й витрат взаємодії суб'єктів економіки. Це вимагає поглиблення теоретичних і практичних доробок щодо управління трансакційними витратами підприємництва на посттрансформаційному етапі розвитку економіки.

Проблемі управління трансакційними витратами приділено багато уваги у працях вітчизняних та зарубіжних науковців – А.Амоші, С.Архіреєва, І.Булеєва, О.Вільямсона, В.Геєця, В.Новицького, А.Чухно, О.Шепеленко та ін. Процеси формування і розвитку сектора малого і середнього підприємництва знайшли достатньо широке висвітлення у працях З.Варналія, М.Козоріз, В.Мікловди, С.Реверчука та ін. Проте істотні трансакційні витрати суб'єктів підприємництва є одним з головних чинників зниження рівня конкурентоспроможності економіки регіонів України, що потребує удосконалення теоретико-прикладного базису зменшення трансакційних витрат підприємницької діяльності.

Незважаючи на прийняття низки законів та нормативно-розпорядчих актів у сфері регулювання діяльності суб'єктів господарювання у період 1991-2010 рр., реального спрощення процесу дозвільних процедур в регіонах України не відбулося. В середньому, стандарти та технічні умови обов'язкові в Україні для виробництва продукції 41 % усіх підприємств, а у промисловому секторі – для 67% підприємств. Загалом, підприємці та підприємства, які отримували дозволи, проходили перевірки та процедури технічного регулювання у 2009 р., втратили через них загалом 8,2 млрд грн. Беручи до уваги, що це лише три регуляторні процедури, яких повинні дотримуватися підприємці, щоб розпочати чи впроваджувати підприємницьку діяльність, ця сума вказує на істотні трансакційні витрати підприємництва на дотримання регуляторного законодавства. Особливо обтяжливими у фінансовому сенсі ці процедури є для суб'єктів МСП.

З метою виявлення впливу окремих компонент показника економічної свободи (як індикатора, що тісно корелює з обсягами трансакційних витрат) на рівень підприємницької активності МСП (обсяг